

MILJENKO
JERGOVIĆ

Marlboro de
Sarajevo

Traducere din limba croată și note de
Adrian Oproiu și Goran Čolakhodžić

EDITORI:

Magdalena Mărculescu
Silviu Dragomir

FONDATOR:

Ion Mărculescu, 1994

DIRECTOR EDITORIAL:

Bogdan-Alexandru Stănescu

REDACTARE:

Mădălina Marinache

DESIGN:

Andrei Gamaș

DIRECTOR PRODUȚIE:

Cristian Claudiu Coban

DTP:

Mirela Voicu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
JERGOVIĆ, MILJENKO

Marlboro de Sarajevo / Miljenko Jergović ; trad. din lb. croată și note
de Adrian Oproiu și Goran Čolakhodžić. - București : Pandora M, 2025
ISBN 978-606-978-819-6

I. Oproiu, Adrian (trad. ; note)

II. Čolakhodžić, Goran (trad. ; note)

821.163.42

Titlul original: *Sarajevski Marlboro*

Autor: Miljenko Jergović

Copyright © 1994 by Miljenko Jergović. All rights are represented by Fraktura, Croatia.

First published by Durieux, Zagreb, 1994

Copyright notice: © of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

Copyright © Pandora M, 2025

pentru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București

Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20

www.pandoram.ro

ISBN: 978-606-978-819-6

Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

UNU

Un detaliu indispensabil în biografie

EXCURSIA

Locul capului e pe pernă, restul e pură teroare. Simți cum îți fuge acest teren moale de sub picioare. Lumea se leagănă în somn, tâmpla ți se lovește de cocoșa umărului mamei, privești cu un ochi întredeschis și vezi jocul treptelor sub tălpi, iluzia optică a unor figuri geometrice simple care te ajută să adormi la loc. Te trezește o senzație bruscă de greață în stomac, te afli într-un autobuz, înconjurat de angajați ai Serviciului de Contabilitate Socială care au plecat într-o excursie la Jajce. Nimeni nu și-a luat copiii cu el, în afară de mama ta; *trebuie* să vezi cascadele, a concluzionat ea cu severitate, și nu mai contează acum că îți dau măruntaiele afară, iar în cap ai o mlaștină noroioasă care nu se va limpezi într-o cădere de apă. Sticla groasă a ferestrei de autobuz bate regulat în conștiință, prin fața ochilor trec imagini care abia mai

târziu, poate peste zece ani, se vor traduce în zone mai ușor de recunoscut ale pământului natal, despre care se vorbește cu încântare și exagerare cunoscuților din alte țări și din alte locuri de baștină.

Este o zi ploioasă, pe sub poduri curge Bosna umflată, și nimic din ea nu este cu adevărat potrivit pentru o excursie. Cu toate acestea, funcționarii de vârstă mijlocie sporovăiesc veseli și se uită îndelung la secretarele blonde, care în plasele mari de plajă au câte un pui la cuptor, trusa de machiaj și piepteni, folii de pastile, uleiuri de bronzat și acele mici lucruri feminine despre care vei afla mult mai târziu că sunt folosite doar o dată pe lună, dar acest „o dată“ se întâmplă întotdeauna când pleci în excursii sau când se sărbătorește ceva.

Privești un Fičo¹ cum depășește autobuzul. Văzuți de sus, călătorii par niște pitici veseli căroro această ploaie le-a picat bine. Aleargă prin lumea umedă, strălucitoare și depășesc orice le iese în cale. Ți se pare că nimeni altcineva din autobuz nu se uită la ei. Oamenii sunt preocupați de lucruri mai importante; au primit la mijlocul săptămânii o zi liberă, iar acum au de gând să profite din plin de ea. Džemo Štirbul a luat cu el o ploscă militară, pe care o oferă în stânga și-n dreapta, și așa, în glumă, ți-o întinde și ție. Crezi că înăuntru este apă, dar ești copleșit de mirosul pătrunzător al lichidului aceluia pe care asistenta îl

1. Fičo, alteori Fića sau Fiček, este numele popular al automobilului Zastava 750, mașină care a devenit unul dintre simbolurile Iugoslaviei. A fost produsă în Serbia sub licența Fiat 600.

folosește ca să-ți dezinfecteze umărul înainte de vaccinare. În acel moment măruntaiele ți se reped în cele din urmă afară, scaunul din fața ta l-ai acoperit deja cu un amestec amar și gălbui, care, așa lipicios cum este, se va răspândi prin nări încă mult timp de aici încolo.

Autobuzul încetinește și se oprește în mijlocul drumului. Șoferul coboară, urmat de toți pasagerii. Mama îți spune să rămâi înăuntru, dar ție nu îți arde să fii singur în autobuz. Te apropii de mulțimea de oameni înghesuiți, te strecoți printre picioarele lor și vezi un Fíco complet șifonat din care iese un braț lipsit de viață. Mama îți acoperă ochii cu palma și, din pricina asta, nu mai vezi nimic până când nu te pune înapoi pe scaunul de autobuz. Călătorii palizi vin în urma ta, nimeni nu scoate o vorbă, doar una dintre cele trei blonde spune ceva de genul — chestia asta ne-a stricat călătoria. Care chestie? Nu întrebi pentru că știi că ar putea să pară că întrebi prostii. Oamenii din Fíco sunt morți, dar se pare că numai pe tine nu te-a cutremurat acest lucru. Nimeni nu îi cunoștea, de ce să te întristezi acum? Džemo începe să povestească despre accidente de circulație în care a fost el implicat și despre altele de care a auzit numai. Tu începi să crezi că orice călătorie, dacă Džemo spune adevărul, se sfârșește într-un Fíco șifonat. Te gândești că n-ar fi nicio nenorocire dacă și autobuzul tău ar deveni obiectul unor priviri palide, iar mama cuiva ar ascunde în grabă ochii copilului astfel încât acesta să nu-ți vadă mâna moale. În fond situația nu este lipsită de oarecare

farmec. Nu știi de ce, dar ți se pare un lucru foarte bun să fii în centrul unei astfel de atenții. Nu mai simți greața, ți se încordează viermișorul din chiloți, iar tandrețea îți curge prin vene. Te-ai trezit și în cele din urmă mintea ți s-a limpezit. Pui întrebări mamei, scuturi din picioare, îi ceri plosca lui Džemo, îi faci pe cei din jur să râdă, ești în centrul atenției și te simți bine, de parcă ai fi murit.

Jajce este alcătuit din piese Lego uriașe. O mână mare le-a aranjat conform instrucțiunilor de pe spatele cutiei. Nimic nu pare a fi real, cu excepția cascadei. Ea este mare și terifiantă. Excursia o petreci în grădina acoperită a restaurantului. Džemo spune povestea unei fete îndrăgostite care, din cauza unui tânăr, s-a aruncat din vârful cascadei. Când tânărul a auzit, s-a aruncat și el. Dar fata nu a murit, iar a doua zi a apărut în oraș. A întrebat oamenii unde este iubitul ei, iar aceștia i-au spus că a sărit după ea. Asta a întristat-o, așa că a sărit din nou.

Nimeni în afară de tine nu l-a crezut pe Džemo. L-ai întrebat — nu cumva tânărul a apărut și el, teafăr și nevătămat, după ce a sărit? Nu a apărut. Eh, acum nu ți-e clar cum de femeia, iar femeile sunt mai slabe decât bărbații, a putut să rămână o dată în viață, iar el deloc. I-ai propus lui Džemo să săriți și voi, să vedeți cine rămâne în viață. El nu a vrut.

Sub Jajce, spune el, există niște coridoare din care, odată ce-ai intrat, nu mai poți ieși. Îi aruncă acolo pe băieții care fumează în toaleta școlii. Asta te-a speriat.

Nu ai fumat niciodată, dar cuiva i-ar putea trece prin cap că ai fumat, și gata, te-a aruncat deja înăuntru. Ar fi groaznic să rătăcești toată viața în întuneric.

Ați vizitat un muzeu cu portrete ale unor eroi naționali pe pereți. Aici a făurit tovarășul Tito Iugoslavia. Ai întrebat dacă tovarășul Tito a făurit și localitatea Jajce. Džemo a spus că nu, dar e ca și cum ar fi făcut-o. Pe-asta n-ai înțeles-o. În opinia ta tovarășul Tito era singurul suficient de mare pentru a aranja piesele Lego deasupra cascadei. Acest „Nu este, dar e ca și cum ar fi“ al lui Džemo miroase urât, la fel ca plosca lui militară.

Ați mâncat împreună într-un restaurant. Tu ai mâncat frigărui, dar la întoarcere, în același autobuz, ai vomitat din nou. Nu contează, a fost bine când le-ai mâncat.

Afară era deja noapte și nu v-a depășit niciun Fićo, nu v-ați oprit nicăieri și nimeni nu a murit. Džemo nu a mai vorbit despre accidente. Vorbea despre altceva, probabil la fel de neadevărat. Sau era adevărat doar în acel moment, înainte ca toți să închideți ochii și să vă treziți abia când cerul era deja roșu, ca un acoperiș arzând deasupra luminilor din Sarajevo.

DOI

Reconstituirea evenimentelor

CACTUSUL

Trăia cu teama continuă că în viață va pierde o ocazie frumoasă și importantă. Călătorea des, dar și mai des suferea că nu călătorește. Credea că adevăratele petreceri și fericirea sunt mereu în altă parte, făurea iar și iar planuri despre cum să le prindă de coadă, cum să găsească în mișcarea constantă a lucrurilor acea clipă cristalină când, cel puțin așa spun visele, viața se transformă în basm.

La sfârșitul lui decembrie 1990 a decis să ne petrecem ajunul Anului Nou cu o grămadă de oameni necunoscuți pe insula Hvar. Plină de entuziasm, și-a prezentat hotărârea ca pe o propunere, iar eu am avut unele observații, care au întristat-o atât de tare, încât în cele din urmă am acceptat decizia ei ca pe una comună amândorura. În penultima zi a aceluși an ne-am întâlnit cu toții la Marijindvor¹. Era devreme, tocmai se crăpa de ziuă, încă

1. Cartier din centrul vechi al orașului Sarajevo.